

AMETSEN ERDIGUNEAN

Aldaketa garaietan Ameriketara egindako bidaien kronika

 JENDARTEA / Pablo Ruiz de Aretxabaleta

Egunkari honetako orrialdeetan sarri irakurri ditugu hark filmei egindako kritikak. Orain bera da egia bilakatutako amets baten protagonista eta berak idatzi du amets horren gidoia “Ametsen erdigunera bidaia” liburuan.

Hainbat urtez Erdialdeko Amerikan eta Hego Amerikan egindako bidaien kronika da liburua. Bertan agertzen dira, besteak beste, gerrillariak, herri indigenetako buruak eta ekintzaile sozialak, bai eta natura ere, Insaustiren bizitzan garrantzi handia izan duen gaia.

Bi bidaia ezberdin kontatzen dira liburuaren orrialdeetan. Alde batetik, Chiapasen, El Salvadorren eta Guatemalan egindako bidaia. 90eko hamarkadaren hasieran hainbat gatazka eta bake prozesu gertatu ziren leku horietan, eta haien lekuko izan zen Mikel Insausti.

Batzuetan, berak egindako kontakizunaren bidez eta, beste batzuetan, leku horietako protagonistek kontatutako istorioen bidez garai historiko eta asalduraz beteriko haiek gogoratu ditu. Kontakizun laburren bitartez mosaiko orokor bat osatu du: sarraskiak, militarrek, gerrillariak, bombardaketak, komunitate indigenak...

Bigarren zatia, berriz, oso bestelako bidaia da: 2005ean Hego Amerikan egindako zortzi hilabeteko ibilbide baten kronika. Herrialde horietan ere aldaketa garrantzitsuen garaia zen.

Brasilen Luiz Inacio Lula da Silva presidentetzara iristek itxaropen garaia ireki zuen; Bolivian herri mugimenduek bazetozen aldaketak iragar-

tzen zituzten; Argentina krisialdi larrian murgilduta zegoen eta Txileko ezkutuan zituen oraindik gero eztanda egingo zuten gatazka sozialak.

Bigarren zati horretan, bidaiaren kontakizun kronologi-

koa egitea aukeratu du Insaustik. Borroka sozialetako ekintzaileak ere agertzen dira, baina protagonismo berezia hartzen du naturak. Patagoniako izotzak, Txileko eta Argentinako milaka urteko baso-

Boliviako Sucre hirian, indigenen protesta amaitu ostean (amawtak dira denak, agintariak).
Mikel INSAUSTI

ak, Bolivia eta Brasilgo oihan tropikalak... eta haietan bizi diren gizakiak eta animaliak.

Hego Amerikako «lokatzeta-ra» jaistea izan zen egilearen helburua, txikitatik izan zuen ametsa betetzeko.

Hamalau urte iragan dira Insausti bidaia horretatik Euskal Herrira itzuli zenetik. Orduan idazten hasi bazen ere, prozesua luzatu egin da. «Urte batean aurreratzen nuen dezente, baina gero, ez dakit zenbat urtez, seme-alabak eduki nitue-nean, aparkatu egin nuen», azaldu du.

Eszedentzia hartuta erabaki zuen «orain edo inoiz ez» eta dagoeneko doan deskarga daiteke bere blogetik (<http://viajaconmigo.blogspot.com>). Halaber, liburu denda batzuetan ere banatu da.

BAIKORTASUNA

Igarotako denbora horrek aldatu egin du egilea, hitzaurrean aitortzen duen moduan. «Bidaiatik bueltatu nintzenen oso baikor bueltatu nintzen munduarekin. Hego Amerika ere oso momentu positiboan zegoen, ziklo aldaketa bat hasten. Ezkerreko gobernuak Brasilen, Bolivian handik urte batzuetara Evo Morales aukeratu zuten». Gaur egun ez da hain baikorra. «Gero etorri dira jada guztiok ezagutzen ditugun aldaketak eta krisiak, politikoak, ekonomikoak, sozialak...».

Adinak ere erakutsi dio bestelako irakurketak egiten. «Beti idealista izan naiz. Igual 30 urterekin pentsatzen duzu gauza asko ekinez alda daitezkeela eta gero konturatzen zara badaudela egitura batzuk oso zailak direla mugitzen. Hitzaurrean aipatzen dut. Bidaia bukatu nuenean gutun bat idatzi nien blogari jarrai-

tzen zioten lagunei eta han aipatzen nuen oso baikorra nintzela, eta, orain, hamalau urte geroago, egia esan, ez naiz hain baikorra».

«Bai garaiak bai eta eskualdeak ere oso ezberdinak dira», azaldu du Insaustik liburuko bi bidaiak aipatzean. «90eko hamarkadaren hasieran, pil-pilean zeuden Chiapas, Guatemala, El Salvador. Batzuk gerra zibila bukatzen, beste batzuk negozioazio prozesuetan...». Bestalde, «Ia hogeitaz gerra zibilen ondoren, ziklo horiek hasiak ziren ixten», adierazi du. Urte positiboak izan ziren arren «itxiera horiek ere nahiko bortitzak izaten dira. Negozioazio mahaian batzuetan badirudi zenbat eta hildako gehiago jarri botere gehiago dagoela. El Salvadorren 1992an oraindik bortizkeria asko zegoen baina jada negoziatzen ari zen bake akordio hori. Eta urte bat geroago aukera izan nuen bake akordioaren sinadura ekitaldira joateko»

Hamahiru urte geroago, bigarren bidaiari hasi baino lehen, Mikel Insaustik Brasil eta Paraguain urte batzuk zermatzan lanean Munduko Natura Funtsean (WWF), Amazoniako proiektuak kudeatzen. «Batez ere nekazaritzak dakarren mehatxua, sojaren zabal-kundea Amazoniaren hegoaldean kontrolatu nahian».

LOKATZETARA JAISTEA

Urte horiek igaro ondoren erabaki zuen Brasilia eta Asuncion uztea eta, kontinentea hobeto ezagutzeko, «lokatzetara jaistea, urrunago joateko eta errealitate urrun horiek ezagutzeko».

«Bidaia horrek eman zidan denbora, askatasuna eta aukera norabide hori nahi nuen bi-

Amazoniako etxe tipiko bat, Santarem herritik gertu.
Mikel INSAUSTI

detik markatzeko», dio liburuaren egileak. «Joan nintzen apurka-apurka bidaiari sortzen eta, era berean, bidean nindola, batekin eta bestearekin hitz eginez erabakitzen hurrengo pausoa non egingo nuen».

Sao Paulon hasi zen eta Buenos Airesen, Patagonian, Suaren Lurraldean, Txilen eta Argentinan egon ostean, Bolivia zeharkatu eta Brasiliara, eta berriro buelta behera.

Herrialde bakoitzean aurkitutako jendeak eta gertatutakoak markatzen zion hurrengo urratsa. «Boliviako adibidez, iritsi eta egun batzuetara herrialdea blokeatu egin zen erabat. Protesta handiak zeuden, errepideak moztuta. Potosin harrapatu ninduen eta handik irteteko modu bakarra izan

zen indigenen protesta batekin bat egin eta Sucreira iristea».

WWFrekin egindako lanean aukera izan zuen Amazonia mehatxatzen duten proiektu batzuk gertutik ezagutzeko.

Adibidez, «Santaremen portu ilegal bat eraiki zuen multinazional batek, Amazonian landatzen ari zen soja Europa-
ra esportatzeko».

«Bidaia ametsen erdigunera» liburuaren izenburuak Insaustik txikitatik izan duen nahia islatzen du. «Txikitatik horrelako bidaiari bat egitea izan zen nire ametsa. Hego Amerikan, motxilarekin... Hego Amerikarekiko erakarpen hori betidanik eduki nuen, Hego Amerikako sakoneko errealitate hori ezagutzeko grina oso gazteta-

tik izan nuen. Izenburua bada horren isla».

Baina Ameriketako herritarren ametsak ere agertzen dira liburuaren orrialdeetan. Amets hautsiak? «Historia zikloz beteta dago. Orain nahiko tristea da Hego Amerikan gertatzen ari dena, herrialde dezentetan, baina zikloak etorri eta joan egiten dira. Nahiz eta ez izan garai hartan bezain baikorra, egiazki uste dut orain dauden agintari batzuek ez dutela gehiegi iraungo adibidez, Bolsonarok Brasil-
en, parentesi bat direla».

BUELTARIK GABEKO ALDAKETAK

Bere ustez, aldaketa batzuk ez dute bueltarik. Boliviakoa adibidez. «Evo Moralesen gobernuetan indigenek lortutako

duintasunak bueltarik ez due-
la uste dut. Azaroan, liburua
bukutzen ari nintzela, estatu
kolpea izan zen Bolivian. Han-
go berrien jarraipena nahiko
gertutik egin nuen eta indige-
nen liderrek horixe esaten zu-
ten. Indigenen duintasuna
Konstituzioan dago islatuta,
ez dauka atzera-bueltarik.
Egiazki nahiago dute bizitza
arriskuan jarri beraien eskubi-
deetan atzera egitea baino».

Dena den, ez du duela ha-
malau urteko baikortasuna.
«Ni jabetzen naiz munduan
badaudela interes oso botere-
tsuak eta gizartea nahi duten
bidetik eramateko dauzkaten
heldulekuak oso sendoak di-
rela. Hego Amerikan eta Euro-
pan ere horrela da. Hori alda-
tzen joango da? Nik uste dut
pixkanaka-pixkanaka huma-
nizatzen joango dela, baina ez
naiz inozoa. Badakit aldaketa
hori ez dela etortzen musu
truk, borroka asko egin behar-
ko dela», adierazi du Insaus-
tik.

«Bolivian, adibidez, lehen
baztertuta zeuden indigenak
esnatu dira eta berreskuratu
dute duintasuna eta horretan
berriz atzera egitea oso zaila
da. Zapal ditzakete baina bost
menderen ostean jakin dute
zer den duintasun hori berres-
kuratzea. Boliviako egoera
nahiko penagarria da mo-
mentu honetan, baina hori
koiunturala da. Sakoneko al-
daketa gertatu da eta horrek
segur aski beste aldaketa bat
eragingo du etorkizunean».

Brasili dagokionez, nabar-
mendu du aldaketa ekonomi-
koa handia izan arren, «kultu-
ralki sekulako arrazakeria
egoten» jarraitzen duela, eta
El Salvador eta Guatemalan
egon zenetik herrialde horiek
sartu zirela «bortizkeria gur-
pil batean: delinkuentzia,

bandak, marak... Eta hortik ez
dira atera. Indarkeria izuga-
rria dago Erdialdeko Amerika-
ko herrialde guztietan, El Sal-
vadorren, Nikaraguan,
Hondurasen. Ez da kasualita-
tea hango herritarrek emigra-
tu nahi izatea, AEBetara, Me-
xikora edo beste edozein
lekutara, bizitzera».

Era berean, «Fronte Sandi-
nista zertan geratu den ha-
markada hauetan. Hautsitako
amets asko geratu dira bide-
an», gaineratu du.

BARNE ALDAKETAK

Insaustiren bidaiak ez dira gel-
ditu. Duela sei urte berriro
itzuli zen Argentinara eta Bra-
silera eta aurten, martxoan,
Paraguaira bueltatzeko txarte-
la zeukan, baina «konfina-
menduak harrapatu ninduen
eta ezin izan nuen joan, baina
lagun asko ditut han eta kon-
taktuan jarraitzen dut. Orain
haurrak hazten ari dira eta be-
rreskuratuko dut kontinentea-
rekin harremana».

Bidaiak Mikel Insausti bera
ere aldatu duela aitortzen du,
«batez ere naturarekiko harre-
man horretan, ordura arte
profesionalagoa zen. Baina
han ezagutu nituen paraje as-
kotan natura beste dimentsio
batean sentitu nuen. Bai, nos-
ki, bidaiak aldatzen gaitu, pix-
ka bat irekita bazoaz eta baka-
rrik bidaiatzen denean batez

**Brasilian eta Asuncionen zeukan lana uztea
erabaki zuen kontinentea hobeto ezagutzeko,
«lokatzetara jaitsi, urrunago joateko eta
errealitate urrun horiek ezagutzeko»**

**Bidaiak Insausti ere aldatu zuen. Naturarekiko
harremana «ordura arte profesionalagoa zen,
baina ezagutu nituen paraje askotan natura
beste dimentsio batean sentitu nuen»**

Tiwanakun urte berri
andinoa ospatzen (2005eko
ekainaren 21a, solstizioa).
Mikel INSAUSTI

ere, ez da zaila konektatzea
jendearekin, lekuekin eta, bai,
pentsatzen dut aldatu nindue-
la». Honela dio liburuan: «Bi-
daia horrek zerbaitetan aldatu
banau, beste ahots batzuekiko,
beste oihartzun batzuekiko
sentikor bihurtzean izan da,
baita naturaren oihu isilean
ere, gizakiei arnasa eskatzen
ari baitzaigu».